

УДК 37.011.3:124.5

ВІКТОР МОЗГОВИЙ

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕЖИСУРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ

У статті аналізується сутність педагогічної аксіології. Досліджуються аксіологічні концепти та ціннісно-сміслові утворення режисури педагогічної дії. Актуалізується питання ціннісних надбань майбутніх учителів від практичної реалізації режисури педагогічної дії.

Ключові слова: педагогічна аксіологія, цінності, майбутні учителі, режисура педагогічної дії.

Постановка проблеми. Передумовою розгляду аксіологічних аспектів підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії у рамках нашого дослідження стала вага наукова позиція авторів [1], [2], [4], [5], [7], [9], [11], [12], [13], [14], у роботах яких актуалізується питання щодо важливості врахування ціннісних орієнтацій у етичному, загальнокультурному, професійному рівнях майбутнього педагога. Оскільки режисура педагогічної дії безпосередньо пов'язана з педагогічною взаємодією, стає очевидною актуальність питання як ціннісних орієнтацій педагога, так і ціннісної сутності педагогічних форм, методів, прийомів, за допомогою яких реалізується навчально-виховний процес. А тому з'ясування аксіологічних аспектів підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії визначить професійні цінності вчителя, етичні, естетичні, моральні межі процесу професійно-педагогічної підготовки.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження аксіологічних аспектів у сучасній педагогічній науці останнім часом набуло широкої популярності. Вказана тенденція є результатом процесу гуманізації освіти, що все частіше актуалізує питання визначення і осмислення системи цінностей у постіндустріальному освітньому середовищі.

Щодо проблеми ціннісних орієнтацій та безпосередньо реалізації аксіологічного підходу у розробці сучасних педагогічних тематик, то як приклад можемо навести такі напрями: єдність науково-теоретичного (пізнавального) і духовного-практичного (ціннісного) відношень у розвитку особистості (І. А. Зязюн); виховання особистості (І. Д. Бех); формування цілісної особистості майбутнього педагога (Л. О. Хомич); формування цінностей самоактуалізації та саморозвитку особистості, ціннісних орієнтацій, творчого потенціалу (В. О. Сластьонін); роль і зміст освітніх цінностей в умовах трансформації українського суспільства (Н. О. Ткачова) тощо.

У контексті професійної підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії дослідження аксіологічних аспектів сприятиме цілісному осмисленню вказаного педагогічного явища у контексті діяльнісно-орієнтованої педагогічної освіти.

Метою цієї статті є визначення аксіологічних концептів та ціннісно-сміслових утворень режисури педагогічної дії.

Виклад основного матеріалу. Проблема дослідження цінностей у системі педагогічної науки має свою історію. Проводячи контент-аналіз основних понять аксіології, Т. П. Усатенко зазначає, що „Думка про найвищі принципи людського буття (цінності), стала однією з провідних тем досліджень середньовічних філософів, мислителів епохи Відродження, різних шкіл класичної і неокласичної філософії. У середині XIX століття в європейській культурі заговорили про цінності знання, науки, моралі, мистецтва, поезії, естетики, держави, права” [13, с.26]. Зазначений факт дозволяє констатувати існування лише певних наукових напрацювань щодо вказаного педагогічного напрямку.

Цінним історико-педагогічним доробком для вітчизняної педагогічної аксіології є роботи А. С. Макаренка [4]. Створюючи систему трудового виховання, А. С. Макаренко ґрунтовно вирішував питання формування, моральних, етичних, суспільних цінностей особистості майбутнього громадянина. Видатний педагог зазначав: „Найважливіше, що звикли цінувати в людині – це сила та краса. Виховати людину – значить виховати у неї перспективні шляхи, за яких реалізується її завтрашня радість” [4, с.550-551]. Педагогічні ідеї А. С. Макаренка та обґрунтовані ним виховні ідеали до сьогодні не втратили актуальності і слугують багатьом науковцям, педагогам-практикам відправними точками у царині вирішення наукових проблем формування особистості.

Продовжуючи роботу над визначенням аксіологічних аспектів режисури педагогічної дії, з'ясуємо сутність поняття „педагогічна аксіологія”.

Проведений аналіз фахової літератури [3], [6], [7], [8], [10] дає підстави стверджувати про досить широку розробленість наукових підходів щодо тлумачення сутності педагогічної аксіології. Так, у виданні за редакцією Е. С. Рапацевича „Педагогіка: велика сучасна енциклопедія” термін „аксіологія” має два тлумачення, а саме: „1) філософське учення про цінності та про оцінки в етиці (етика цінностей), які досліджують сенс людського життя; 2) педагогічне нове поняття, запозичене з філософії, яке представляє вчення про природу людських цінностей, про сенс життя, кінцеву мету та виправдання людської діяльності” [6, с.16].

У словнику „Професійної освіти” за загальною редакцією Н. Г. Ничкало „аксіологію” розтлумачено як „...учення про цінності суспільства, соціальних груп та особистості; розрізняють цінності соціальні, моральні, естетичні тощо” [8, с.13].

Досліджуючи сутність та зміст педагогічної аксіології, В. О. Сластьонін зазначає, що „... педагогічна аксіологія – це галузь педагогічного знання, яка розглядає освітні цінності з позиції самоцінності людини і яка реалізує ціннісні підходи до освіти на основі визнання цінності самої освіти” [9, с.99]. Продовжуючи обґрунтування аксіологічних основ освіти, науковець звертає увагу на той факт, що „Вибір аксіологічного підходу в якості методологічної основи сучасної педагогіки дозволяє розглянути освіту як соціально-педагогічний феномен, який знаходить своє відображення в основних його ідеях: універсальності й функціональності гуманістичних ідей, єдності цілей і засобів, пріоритету ідеї свободи” [9, с.439].

Аналогічну наукову позицію щодо тлумачення „аксіології” простежуємо у роботах Г. М. Коджаспирової. Так, у „Педагогічному словнику” автор констатує, що „аксіологія – ме-

тодологічна основа, що визначає систему педагогічних поглядів, в основі яких лежить розуміння та ствердження цінності людського життя, виховання та навчання, педагогічної діяльності та освіти” [3, с. 12-13]. На аксіологію як методичну основу сучасної педагогіки також звертає увагу і В. А. Мижерікова [10, с. 13-14].

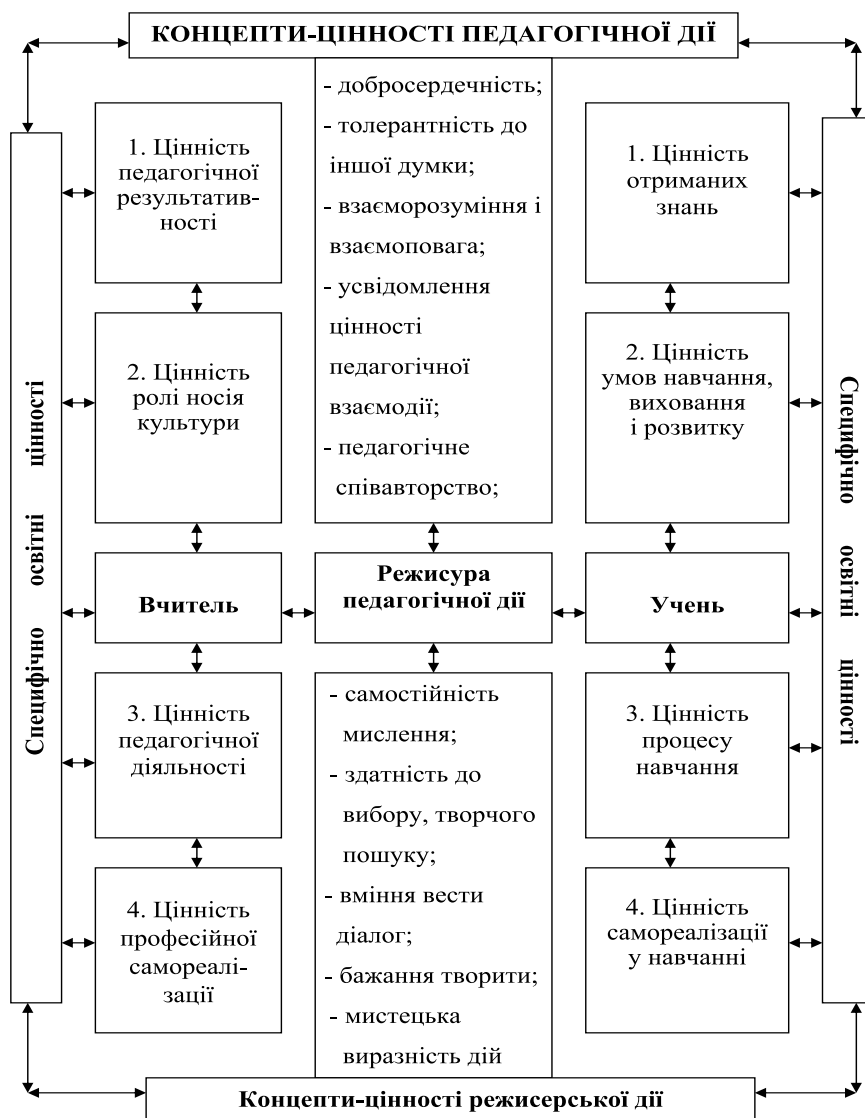

Рис. 1. Сутність концептів і ціннісно-сміслових утворень режисури педагогічної дії

Обґрунтовуючи теоретичні засади педагогічної аксіології в системі підготовки майбутнього педагога, Л. Ю. Султанова наводить визначення, в якому педагогічна аксіологія тлумачиться як „...наука про цінності освіти, в яких представлена система знань, принципів, норм, канонів, ідеалів, що регулюють взаємодію в освітній сфері і формують компонент стосунків в структурі особистості” [11, с. 29].

Узагальнено аналіз сутності педагогічної аксіології визначенням В. М. Полонського, яке наведене у „Словнику з освіти та педагогіки” [7]. Науковець зазначає, що „аксіологія педагогічна – напрям в галузі освіти, в якій розглядаються: учення про цінності, зміст провідних педагогічних ідей, теорій і концепцій у різні історичні періоди у сфері вітчизняної та

зарубіжної освіти (з точки зору їх відповідності або невідповідності потребам суспільства й особистості)” [7, с. 25].

Проведений аналіз наукових підходів і авторських позицій щодо сутності педагогічної аксіології дозволив встановити факт існування різновидів цінностей (освітніх і педагогічних) та певної класифікації, яка розглядається у контексті педагогічної науки. Досліджуючи аксіологічні аспекти режисури педагогічної дії, ми зосередили увагу на специфічно освітніх цінностях та певних концептах-цінностях, характерних для педагогічної і режисерської діяльності (рис.1).

Встановлені взаємозв'язки між визначеними концептами-цінностями та ціннісними елементами режисури педагогічної дії характеризують її як систему, що потребує певного теоретичного обґрунтування.

Досліджуючи аксіологічні ресурси педагогічної дії вчителя, академік І. А. Зязюн зауважує, що „Учитель – центральна фігура суспільних перетворень, від його образу, соціальної позиції, ціннісно-цільових установок залежать результати професійної спроможності кожної людини” [2, с. 10]. Безперечно, не визначивши ціннісний аспект будь-якого педагогічного явища, дуже важко надати новому знанню як суто професійної, так і соціальної значущості. У нашому дослідженні режисура педагогічної дії представлена як певна синтезована призма, крізь яку реалізується педагогічна взаємодія вчителя й учнів. На перший погляд, зазначений синтез характеризує традиційні підходи щодо використання режисури як прийому у контексті педагогічної практики. Однак більш детальний аналіз і порівняння наведених концептів-цінностей педагогічної і режисерської дії дозволяє встановити не тільки взаємодоповнюваність визначених позицій, а й простежити утворення ціннісних компонентів у рамках суб'єктно-суб'єктної взаємодії. У такому контексті реалізація режисури педагогічної дії представляє собою не ситуативне явище, а певну професійну функцію майбутніх учителів, що сприяє формуванню специфічно освітніх цінностей. Визначені ціннісні компоненти та специфічно освітні цінності, що представлені на рис. 1, на нашу думку, і відображають аксіологічні аспекти абсолютного нового феномена – режисури педагогічної дії.

Перспективи подальшого розвідок із напрямку дослідження ми пов'язуємо з обґрунтуванням методології цілісного підходу підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. *Виховання особистості* : у 2 кн. / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – Кн. 1 : *Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади* : навч.-метод. видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Зязюн І. *Аксіологічні ресурси педагогічної дії вчителя* / Іван Андрійович Зязюн // *Естетика і етика педагогічної дії* : зб. наук. праць. – Київ-Полтава, 2011. – С. 9–24
3. *Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь* : [для высш. и сред. пед. учеб. заведений] / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М.: Академия, 2003. – 173 с.
4. Макаренко А. С. *Педагогическая поэма* / Антон Семенович Макаренко. – М.: Педагогика, 1981. – 624 с.
5. *Отич О. М. Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва: монографія* / Олена Миколаївна Отич; за наук. ред. І. А. Зязюн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2011. – 248 с.
6. *Педагогика: большая современная энциклопедия* / [сост. Е. С. Рапацевич]. – Мн.: „Соврем. слово”, 2005. – 718 [1] с.
7. *Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике* / Валентин Михайлович Полонский. – М.: Высш. шк. 2004. – 512 с.
8. *Професійна освіта: словник: навч. посіб.* / уклад. С. У. Гончаренко, І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, О. С. Дубинчук, Н. О. Талалуєва, А. О. Молчанова, Л. Б. Лук'янова; за ред. Н. Г. Ничкало]. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
9. *Сластенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию* : [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / В. А. Сластенин, Г. И. Чижикова. – М.: Академия, 2003. – 192 с.
10. *Словарь-справочник по педагогике* / [авт.-сост. В. А. Мижериков]; под общ. ред. П. И. Пидкасистого. – М.: Твор. Центр „Сфера”, 2004. – 439 с.
11. *Султанова Л. Ю. Теоретичні засади педагогічної аксіології в системі підготовки майбутнього педагога* / Лейла Юрійвна Султанова // *Аксіологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога: монографія* / За заг. ред. Л. О. Хомич. – Київ-Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. – С. 28–37
12. *Ткачова Н. О. Сучасний стан освіти в розвинених країнах світу* : навчальний посібник / Наталія Олександрівна Ткачова. – Харків : Константа, 2004. – 116 с.

13. Усатенко Т. П. Контент-аналіз основних понять аксіології / Тамара Пилипівна Усатенко // Аксіологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога: монографія / За заг. ред. Л. О. Хомич. – Київ-Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. – С. 22–27.

14. Хомич Л. О. Аксіологічні основи професійної підготовки майбутнього вчителя / Лідія Олексіївна Хомич // Аксіологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога : монографія / За заг. ред. Л. О. Хомич. – Київ-Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. – С. 7–22.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2013.

Мозговой В.

Институт педагогического образования и образования взрослых, г. Киев, Украина.

АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РЕЖИССУРЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ДЕЙСТВИЯ

В статье анализируется сущность педагогической аксиологии. Исследуются аксиологические концепты и ценностно-смысловые образования режиссуры педагогического действия. Актуализируется вопрос ценностных приобретений будущих учителей от практической реализации режиссуры педагогического действия.

Ключевые слова: педагогическая аксиология, ценности, будущий учитель, режиссура педагогического действия.

Mozgoviy V.

Institute of Pedagogical and Adult Education, Kyiv, Ukraine.

AXIOLOGICAL ASPECTS OF PEDAGOGICAL ACTIVITY DIRECTION

The essence of pedagogical axiology is analyzed. Axiological and notional concepts of pedagogical activity are investigated. Axiological model of pedagogical activity direction is worked out. The problem of personality development of students studying at pedagogical faculties is actualized.

Keywords: pedagogical axiology, aspects, future teacher, direction of pedagogical activities.